

Centraal wonen voor ouderen?

E. A. DE VRIES

Hoe willen ouderen wonen? In een eigen flat en bij toenemende verzorgingsbehoefte in een bejaardenhuis? Emanciperende ouderen vinden deze keuze wat beperkt en zoeken naar nieuwe woonvormen. Centraal Wonen biedt mogelijk een antwoord op deze nieuwe woonbehoefte, omdat deze woonvorm ook voor ouderen is bedoeld. Hoe gaat het nu in de praktijk? Een interview met twee vijftigplussers in het Centraal Wonenproject Het Hallehuis te Amersfoort.

Sinds de start in 1984 wonen Jaap Schippers (56) en Marijan van Veen (53), beiden alleenstaand, in het Centraal Wonenproject Het Hallehuis. Jaap is een civiel ingenieur (op wachtgeld) en is bestuurslid van de Landelijke Vereniging Centraal Wonen. Marijan heeft ook geen betaalde baan; ze geeft kunstzinnige therapie op de Vrije School in Amersfoort. Ze wonen er met zo'n vijftig andere mensen, volwassenen en kinderen. De meesten van hen zijn tussen de 30 en 45 jaar oud. Drie mensen zijn ouder dan 50 jaar en er zijn zestien kinderen. De vrouwen zijn duidelijk in de meerderheid; er zijn maar acht volwassen mannen. Deze manier van wonen blijkt vooral aantrekkelijk te zijn voor alleenstaanden en vrouwen met kinderen. In Het Hallehuis wonen slechts twee volledige gezinnen.

Gebouw

Het Hallehuis heeft de beschikking over een nieuw gebouwd pand, dat eigendom is van een woningbouwcorporatie. We zagen het gebouw bij stromende regen, maar toch maakte het een zonnige en heldere indruk: lichte kleuren, mooi licht, onverwachte ruimten en ter-

rassen en twee ruime tuinen (een siertuin en een moestuin). Er is een grote gezelligheidsruimte voor alle bewoners. De vijftig mensen zijn verdeeld over zes groepswoningen. Elke groep bestaat nu uit vijf tot zes volwassenen en enkele kinderen. Per groep is er een ruime gemeenschappelijke keuken met een eet- en zitgedeelte. Elk huishouden heeft de beschikking over een eigen basiseenheid, bestaande uit een woonkamer met kitchenette, een slaapkamer en een sanitaire ruimte (wc en douche of bad). De basiseenheden waren oorspronkelijk bestemd voor (echt-)paren, maar worden nu vrijwel uitsluitend door eenlingen bewoond. De kinderen hebben doorgaans een eigen kamer op de bovenverdieping, die meestal niet direct naast de kamers van de ouder(s) ligt.

Elk huishouden heeft een individueel huurcontract en betaalt f 430,- huur voor een basiseenheid. Mensen met een minimuminkomen hebben recht op huursubsidie. De vaste lasten bedragen per volwassene ongeveer f 180,- (voor verwarming, elektriciteit, e.d.). Iedereen betaalt naar de hoogte van het inkomen contributie aan de vereniging "Het Hallehuis", onder andere voor onderhoud en inrichting van de tuin en gemeenschappelijke ruimten en wasserette. Het hoeft voor mensen met een minimuminkomen dus geen financieel probleem te zijn om in Het Hallehuis te komen wonen.

Er zijn in het gebouw geen speciale voorzieningen aangebracht voor gehandicapte bewoners of bezoekers.

Dagelijks leven

In Het Hallehuis worden de broodmaaltijden meestal individueel gebruikt. De warme maaltijden zijn bijna altijd gemeenschappelijk in de groep. Marijan: we koken om de beurt. In het

Marijan van Veen.

begin wilde ik niet zo vaak samen warm eten, omdat ik al jaren BD (biologisch dynamisch) eet. Ik heb moeite met eten uit blikjes en die studentenmaaltijden. Dat eet ik niet meer. Maar dit is nu goed opgelost, want we eten in deze groep nu allemaal BD. We hebben hier ook een kleine BD-moestuin. We hebben afgesproken dat de maaltijdprijs niet boven f 3,50 komt; met de feestdagen is dat wat meer.

In deze groep is er een corvéelijst om de standaardinkopen te doen. Er is een gemeenschappelijk basispakket voor algemeen gebruik: o.a. zeepoeder, toiletpapier, thee, suiker, rijst en kruiden. Koffie is uit het basispakket geschrappt, omdat de één veel meer koffie dronk dan de ander en het te duur werd. Nu wordt koffie individueel geregeld. Dit loopt volgens Marijan allemaal vrij aardig.

Ook over het schoonmaken van de gemeenschappelijke ruimten moeten er afspraken worden gemaakt. Daarbij worden er natuurlijk verschillen tussen de mensen zichtbaar. In de groep wordt dat verwoord door de uitdrukking hoe "rekkelijk" of "precies" je bent met schoonmaken. Er zijn ook verschillen wat betreft de onderdelen die je graag schoon wilt hebben: de één blijkt erg gesteld te zijn op schone theedoeken en de ander vindt het heerlijk om ramen te lappen.

Jaap vertelt dat de gemeenschappelijke maaltijden en het schoonmaken van de gemeenschappelijke ruimten duidelijke onderdelen van het samenwonen zijn. Verder zijn er weinig regels. Jaap: iedereen heeft een grote mate van autonomie en privacy, zolang je een ander geen schade doet. Juist in de gemeenschappelijke activiteiten ontmoet je elkaar. Het samenwonen hier is een oefenen in het rekening houden met elkaar. De trappenhuisen zijn bijvoorbeeld erg gehorig. Dat probleem wordt trouwens minder, wanneer je elkaar beter leert kennen en hoort wie er over de trap loopt.

Na verloop van tijd ontstaat er betrokkenheid op elkaar, en dan gaat het samenwonen veel makkelijker. Het kost dan veel minder inspanning. Heel vanzelfsprekend ontstaan hier contacten. Je kunt zeggen dat er een lage contactdrempel is. Op vrijdagavond bij het eten oppert iemand bijvoorbeeld het plan om in het weekend te gaan wandelen. Wie zin heeft gaat mee; voor zo'n afspraak hoeft je zelfs niemand op te bellen. Ook zijn de gesprekken in de keuken soms heel intensief. Er is vaak een goed klimaat om heel persoonlijke dingen te bespreken. Dat vind ik heel positief; zo ontstaat er waardering voor elkaar.

Marijan vindt een nadeel van het wonen hier, dat de groep wat klein is: zes volwassenen. Hierdoor is die betrokkenheid wel erg intensief, waardoor je gemakkelijker de problemen van de anderen op je dak krijgt en er eerder irritaties ontstaan. In andere Centraal Wonenprojecten zijn er vaak wat grotere groepen, bijvoorbeeld twaalf mensen, en dat geeft wat meer ruimte.

Man - Vrouw

Marijan kan het iedereen aanraden eens een tijdje op deze manier te wonen, omdat je dan van je typische rol als vrouw of als man afkomt. Marijan: je leert hier af, dat jij verantwoordelijk bent voor de netheid in de keuken. Ik ben niet verantwoordelijk voor de rommel van een ander en ik hoef me daar ook niet voor te generen. Als iemand hier zijn spullen niet afgast, ga ik dat echt niet doen. Dat kan ik hier voor al die mensen echt niet bijhouden. Het is natuurlijk toch wel eens moeilijk.

Jaap heeft vanuit zijn positie dezelfde ervaring: iedereen kan zich hier zelf verzorgen, afgezien dan van de kinderen, en doet dat ook. Voor de mannen ligt dat niet anders dan voor de vrouwen. Elke volwassene zorgt op zijn beurt voor het eten, het schoonmaken en voor de gezelligheid. Voor mij als man betekent zelf koken vrijheid en onafhankelijkheid. Het eerste jaar heb ik overigens wel vaak met

het klamme zweet in mijn handen het eten voor de groep klaar gemaakt.

Spanningen tussen mannen en vrouwen treden wél eens op tijdens de vergaderingen van alle bewoners. De vrouwen overheersen hier in aantal. Volgens Marijan hebben de mannen daar best wel moeite mee. Vrouwen reageren soms heel snel vanuit hun gevoel en willen in een chaotische situatie opeens een beslissing nemen. Voor de mannen gaat het dan veel te snel. Zij willen zich aan de afgesproken vergaderregels houden, bijvoorbeeld dat er pas een besluit mag worden genomen ná aankondiging op de agenda. De vrouwen hebben vaak minder vergaderervaring vanuit het werk; dat kan hier een rol spelen.

Jaap: ik vind het toch wel wenselijk te streven naar ongeveer gelijke aantallen mannen en vrouwen. Anders ontstaat er een onbalans en dat geeft spanningen. De minderheid loopt dan kans weggedrukt te worden. De vergaderingen hier zijn soms wat irrationeel, terwijl ik gewend ben aan een zakelijke aanpak. Dat vind ik vermoeiend. Je ziet ook dat mannen zich dan terugtrekken.

Verschillende generaties

Voor de Centraal Wonen-gedachte is het essentieel dat er verschillende generaties in een project wonen. Er wordt naar gestreefd, dat de bewoners van een project een doorsnee van de bevolking vormen, dus ook zeer variëren wat betreft leeftijd.

Jaap is het hier helemaal mee eens: ik vind het belangrijk tussen de mensen te leven en impulsen van anderen te ondergaan. Een kind in de groep vind ik haast onmisbaar. Dat geeft zo'n andere toon in het geheel. Maar liever niet teveel kinderen!

Ook Marijan deelt dit uitgangspunt. Marijan: ik vind het prettig, wanneer er allerlei leeftijden in een groep vertegenwoordigd zijn. Maar ik wil liever niet een heleboel schreeuwende kinderen. Ik heb iets kloekerigs en dan ga ik me verplicht voelen naar de kinderen. Dat wil ik niet meer. Ik gedraag me hier niet als een tweede moeder. Als de kinderen op de vloerbedekking rolschaatsen, verbied ik dat wél. Maar als de kinderen 's avonds niet gaan slapen en boven over de gang lopen, blijf ik daar af. Ik probeer dat in ieder geval.

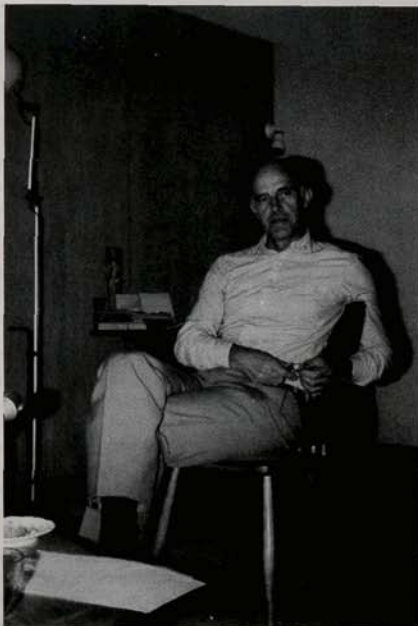
Er is hier een grote mate van gelijkwaardigheid tussen de generaties. Dat heeft als gevolg dat er geen traditionele conventies ten opzichte van ouderen gelden. Dat vraagt Marijan ook

niet. De kinderen zeggen geen "u" tegen haar, maar gewoon "je" en "Marijan".

Marijan: het valt soms niet mee me hier te handhaven als oudere vrouw. Je hebt meer levenservaring en je ziet dingen om je heen en denkt: "dat zou niet moeten", bijvoorbeeld hoe moeders met hun kinderen omgaan. Je krijgt bij het ouder worden wel een grotere mildheid, maar het is soms toch moeilijk om niet in te grijpen. Wél ga ik soms koekjes met de kinderen bakken of hun voorlezen.

Weliswaar wordt er naar gestreefd alle leeftijden te bereiken, maar in Het Hallehuis is de oudste bewoner 57 jaar. Mensen boven die leeftijd melden zich niet aan of trekken zich na een poosje weer terug. Jaap: het is in het verleden gebeurd, dat een oudere man met een groep een kennismakingsgesprek heeft gevoerd als mogelijke toekomstige bewoner. Na één gesprek stopte het. Kennelijk kwamen die jongeren en de oudere eenling toch moeilijk bij elkaar, misschien omdat de verwachtingen tussen jongeren en ouderen te ver uit elkaar liggen.

Jaap veronderstelt dat jongeren vaak al meer ervaring hebben opgedaan met groepswonen, onder andere in hun studietijd, en er daardoor

Jaap Schippers.

geschikter voor zijn. Jaap: die ervaring is vooral in de eerste fase van het samenwonen van belang. Dat eerste jaar is heel onthullend. Dan pas ontdek je hoe het in werkelijkheid is. Daar kom je niet achter tijdens de voorbereidingsfase. In dat eerste jaar wil je er allemaal iets van maken. Je wilt doorgaan en je knokt ervoor. Dat betekent ook, dat je moet veranderen, anders lukt het niet. Voor ouderen kan het wel eens moeilijker zijn dan voor jongeren, dat je móet veranderen.

Verzorging van elkaar

Alle volwassenen in Het Hallehuis zijn in staat hun eigen aandeel in de noodzakelijke verzorging op zich te nemen. Leeft de gedachte elkaar te verzorgen, wanneer dat nu of in de toekomst nodig is? Jaap: bij ziekte van een paar dagen of weken is verzorging heel vanzelfsprekend. Door de manier van samenwonen is het nauwelijks een belasting dat voor elkaar te doen. Dat gebeurt niet vanuit een kassagedachte (als ik het nu voor jou doe, zul jij het later ook voor mij doen), maar vanuit werkelijke betrokkenheid. In de loop van de tijd groeit de loyaliteit voor elkaar. Hoe het gaat bij langdurige ziekte, heb ik nog niet meegeemaakt.

In één van de groepen woont een moeder met een gehandicapt kind, dat extra verzorging nodig heeft. Deze groep heeft hen bewust opgenomen vanuit de verzorgingsgedachte. Laatst was de moeder van dit kind ziek. Marijan woont niet in die groep, maar heeft toen toch meegeholpen bij de verzorging van het kind, omdat het voor die groep een hele klus was om het op te vangen.

Marijan vertelt dat ze 's avonds af en toe op kinderen past: ik stop ze in bed en vertel een verhaaltje, ook wanneer het kinderen van een andere groep zijn. Dat is heel vertrouwd voor de kinderen. In het begin werd je ook wel eens al te vanzelfsprekend ingeschakeld. Dan werd er even bij het avondeten gezegd: "Julfie leggen m'n kind wel in bed". Dan moet je wel grenzen trekken, want het schikt me niet altijd. Het is hier ook geen leefgemeenschap.

Is er ook plaats voor mensen in het woonproject die meer verzorging nodig hebben dan ze kunnen geven? Marijan: als ik het zo zie, weet ik het niet. Ideaal gesproken wél. Ouderen en jongeren kunnen elkaar immers veel te bieden hebben. Maar wederzijdse verzorging leeft niet echt bij de mensen. In de praktijk werkt het zo niet. Het zou moeten kunnen, dat er in een groep bejaarden zitten die verzorging nodig hebben. Maar de jongere mensen die deze

taak op zich zouden nemen, kunnen deze vaak niet continueren, omdat ze een andere baan krijgen of een nieuwe relatie en uit het woonproject vertrekken.

De groepen blijken tamelijk instabiel te zijn, hetgeen een belemmering is om mensen langdurig te verzorgen. In de afgelopen twee jaar hebben er al veel wisselingen plaatsgevonden. Dit geldt trouwens voor meer Centraal Wonenprojecten. Van de oorspronkelijke initiatiefnemers van dit project is zelfs maar één vrouw overgebleven.

Marijan kan zich voorstellen dat er nóg een praktische reden is waarom langdurige verzorging moeilijk kan zijn in een Centraal Wonenproject: stel dat iemand solliciteert bij een groep en de groep zegt: "wij hebben iemand in de groep die verzorgd moet worden; wil je daaraan meehelpen?" Misschien wordt die groep daardoor minder aantrekkelijk. Dat kan moeilijk worden, omdat leegstand geld kost.

Marijan concludeert: je woont met elkaar samen. Maar of je elkaar ook gaat verzorgen, daar heb ik mijn twijfels over. Met dat idee ben ik hier ook overigens niet komen wonen, Centraal Wonen is geen verzekering voor een verzorgde oude dag. Het gaat me om de contacten, ik wil niet verpieteren in mijn eentje op een flatje. Een instabiele groep heeft voor mij daarom ook heel aantrekkelijke kanten. Ik vind het vaak heel stimulerend nieuwe mensen in de groep te ontmoeten.

Ouderen apart?

Echte ouderen, boven de zeventig jaar, kom je in de Centraal Wonenprojecten weinig tegen, in ieder geval niet in Het Hallehuis. Komen ouderen misschien beter tot hun recht in een apart woonproject voor ouderen? Jaap heeft daar zo zijn gedachten over: ik denk wel eens aan een woongroep alleen met ouderen. Ik ervaar soms een communicatiekloof tussen ouderen en jongeren en alleen met ouderen is het makkelijker te communiceren. Misschien wil ik over tien jaar wel in een ouderengroep om meer stabiliteit in het samenwonen te hebben.

Maar ouderen hebben vaak al ingeslepen gewoonten. Er is een grotere kans op wrijvingen, wanneer je elkaar niet vrij kunt laten. Met ouderen heb je veel meer energie nodig om op het praktische vlak bij elkaar te komen, bijvoorbeeld wat betreft de eetgewoonten. De kans dat ouderen over verschillen in gewoonten heen stappen, is veel kleiner. Ouderen hebben meer ervaringen en meningen over hoe het zou moeten zijn en dat maakt het

vaak
baan
wonen

zijn,
ensen
twee
atsge-
Cen-
kelijke
maar

een
ver-
l Wo-
lij een
mand
wil je
it die
at kan
ost.

elkaar
orgen,
e ben
, Cen-
n ver-
con-
tje op
or mij
k vind
sen in

om je
tegen,
omen
in een
heeft
leens
Ik er-
ussen
eren is
schien
ngroep
e heb-

en ge-
ingen,
i. Met
ig om
en, bij-
en. De
wonen
ouderen
n over
kt het

ber 1986

samenwonen moeilijker.

Marijan geeft de mening weer van de derde vijftigplusser van Het Hallehuis: alleen met ouderen wonen zou ik veel te saai vinden. Ik kies voor gemêleerdheid wat betreft leeftijd. Kinderen om je heen geeft charme aan het leven. Dat kinderen druk en lawaaiig zijn, neem ik op de koop toe. Als het te gek wordt, trek ik me terug in mijn basiseenheid.

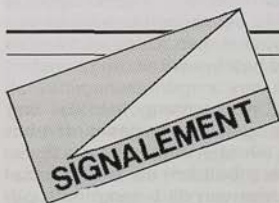
Na zijn verhaal over de communicatiekloof tussen ouderen en jongeren barst Jaap los in zijn credo over het leven: ik vind het toch wel veel gezonder om met verschillende generaties te wonen. Je moet beweeglijkheid aanvaarden zolang je leeft. Je moet voorkomen dat je geen nieuwe impulsen meer krijgt. Onze maatschappij is georganiseerd volgens hokjes. Er wordt een slagboom tussen de leeftijdsgroepen neergelaten. Hierdoor ga je als

ouderen ook denken dat je bij elkaar hoort te zitten. Ik kijk liever naar de natuur: daar zie je dat vele jaargangen bij elkaar zitten. Dat vind ik veel natuurlijker, dat je met zelfgekozen personen van verschillende leeftijden samenwoont.

Wanneer je slechts met één leeftijdsgroep samenwoont, heb je volgens mij een grotere kans op schraalheid. Maar omgekeerd mag je er niet op rekenen, dat een keurig gemengde groep (wat betreft leeftijd en sekse) gegarandeerd goed gaat. Dat is niet waar. Een goede instelling van de bewoners is erg belangrijk: dat je open staat voor de verschillen en deze positief waardeert en dat je bereid bent om veel in de groep te investeren.

Correspondentieadres

Ir. E. A. de Vries, THW Akademie Diedenoort, Churchillweg 68, 6706 AD Wageningen.

Verzorgingstehuis of meer zorg thuis

Het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur heeft een populaire samenvatting van het onderzoeksrapport "Van intramurale naar meer extramurale zorg voor ouderen" gepubliceerd onder de titel "Verzorgingshuis of meer zorg thuis". (I. J. van Wijk, 1986). In deze publicatie worden ook de resultaten van een onderzoek naar de woonbehoefte van ouderen kort samengevat. Het onderzoek is belangrijk omdat de zorg voor ouderen de komende jaren sterk zal veranderen. Gebaseerd op de behoefte van ouderen om zolang mogelijk thuis te blijven wonen en op het streven van de regering om de overheidsuitgaven zoveel mogelijk te beperken is het beleid gericht op een verschuiving van dure intramurale zorg naar goedkopere extramurale zorg voor ouderen thuis.

"Verzorgingshuis of meer verzorging thuis" is door vooruitbetaling te bestellen door f 7,50 over te maken op giro 751 t.n.v. het Distributiecentrum Overheidspublicaties te Den Haag onder vermelding van ISBN 90 346 078 52.

Het vormen van woongemeenschappen door ouderen

Onderzoekers: ir. A. G. M. ten Brinke-van Hengstum en ir. M. S. J. Stegink, vakgroep Wonen, Landbouwwuniversiteit Wageningen. Periode: oktober 1985 - december 1986 (rapportage begin 1987).

Het onderzoek naar het vormen van woongemeenschappen van ouderen heeft tot doel: het verwerven van inzicht in de knelpunten die zich voordoen in het proces van voorbereiding, met name bij het verkrijgen van huisvesting, en het vinden en evalueren van oplossingen voor deze knelpunten. De verworven kennis wordt gebruikt om beleidsadviezen te geven en wordt ten dienste gesteld van andere groepen-in-voorbereiding.

In de periode januari tot augustus 1986 hebben de onderzoekers meegedraaid met de groepen. Naast participerende observatie zijn er groepsinterviews met de betrokken ouderen gehouden, evenals interviews met externe betrokkenen, zoals medewerkers van woningcorporaties, gemeentelijke instanties en architecten. Een schriftelijke enquête is gehouden onder alle ouderen die tot de vier groepen behoren. In deze enquête is gevraagd naar huishouden- en woonsituatie, zorgbehoefte en naar motivatie, verwachtingen en twijfels ten aanzien van het wonen in een woongemeenschap van ouderen.